

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Parallela Geographica Italiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1649

§. 1. De statu Veneto in genere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13120

CAPVT II.

De Republica Veneta.

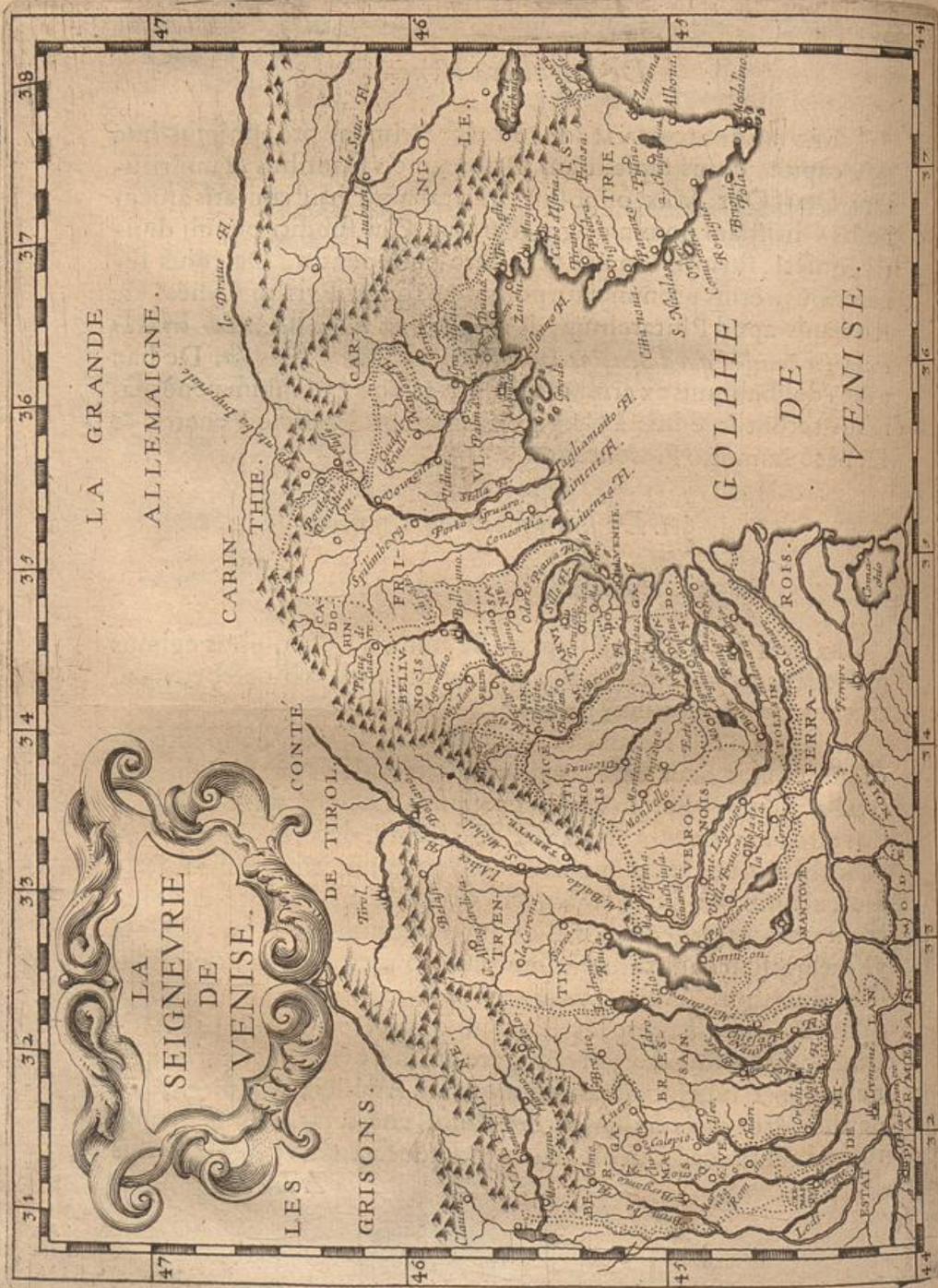
RERVMPUBLICARVM longè celeberrimam proponimus hoc capite, cuius sapientiam Ottomanicis furoribus & multitudini Deus Opt. Max. opposuit, ne Italiam Christianitatis arcem hostis Christiani nominis aggrederetur. Cui subditi populi diuites, quieti, sui iuris summâ felicitate perfruuntur. De cuius senatoribus veriùs pronunciare possumus, quod Pyrrho Cyneas de Romanis apud Plutarchum, ὡς ἡ σύγκλητος αὐτῶ βασιλέων πολλῶν συνέδριον φωνεῖν, quòd *Senatus ipsi Regum confessus visus esset.* De hac pauca delibabimus ex eruditissimis scriptis quæ omnium penè manibus teruntur, editis à Gaspare Contareno Patricio Veneto, & Donato Iannotio Florentino.

§. I. *De statu Veneto in genere.*NUM. I. *Nomen & Origo Venetæ Reipublicæ.*

CERTVM est à Venetis accepisse nomen, de quibus egimus præcedente libro: quomodo autem hoc nomen vrbi celeberrimæ, & Reip. capiti accesserit paucis expediendum est.

Attilâ cum suis Hunis, vel Hungaris Aquileiam obsidente, & circumpositas deuantante regiones, Patauini, vt ait Blondus, & fortè aliquot alij populi vicini, thesauros Ecclesiarum & diuitias suas circa annum Christi 422. 7. Kal. April. detulere in eum locum vbi multæ Insulæ angustis alueis ab se inuicem disunctæ sensim ex limo per flumina deuecto accreuerant; erântque volucrum marinarum sedes, & aliquot piscatorum, quos huc copiosa piscatio alliciebat ex fluminibus placido meatu circa has Insulas decurrentibus. Earum Insularum vna Ripalta dicebatur, ad quam primi incolæ confedere, ac Patauini destructo Patauio per Attilam Aquileiæ domitorem cõfugere ad liberos suos, & vxores, quibus adiuncti sunt incolæ aliarum vrbiũ Aquileiæ, Opitergij, Cõcordiæ, &c: quas eodem furore Hunus euerterat. Hic conuenarum aduentus cadit in an. Chr. 456. vnde factum, vt duplex vrbis

Z Zzz iij

Venetæ constituatur exordium, primum ad primam immigrationem, alterum ad excisam Aquileiam dirutumque Patavium. Creuit potissimum ex Gothorum & Longobardorum tyrannide, atque tumultibus, & tam multi huc confluxere Clefo Longobardo in Mediolanenses, Ticinenses, Veronenses & Vicentinos sæuiente, ut tum vrbs condita de nouo videri posset. Cæterum non vno in loco confedere illi exules; sed 22. circiter condidere oppida quibus singuli Tribuni præficiiebantur à quibus iura petebant: sed eum tantam Rectorum multitudinem publico bono nocere experientiâ diurnâ didicissent, elegere Ducem anno Christi 697. qui omnibus cum potestate præficeret, quem voce patria *Doge* dixeret. Hic primum Heracleam urbem incoluit, mox Metamaucum *Metamocco*, denique Ripaltam, seu Venetias. Dux ille primum ad libitum suum Remp. administrabat, sed cum *voluptuos* non imperaret, selectus est equitum Magister Ducis loco, qui magistratus non ultra quinquennium tenuit: at Duces ut antè selecti sunt; qui quia non sine tumultu & cædibus ad hunc magistratum euehebantur, tandem anno Christi 1292. ea est inducta forma quæ hactenus cum magno Reip. commodo seruata est: de qua postea in Politia.

NVM. 2. De incremento Reip. Venetæ.

VENETI iam mari terraque potentes ante annum 1060. aliquot in Istriâ & Dalmatia loca occuparunt, sed diriones illæ & Prouinciæ quæ Statum Venetum conficiunt eo pacto in Dominium Reip. transiere.

MARCHIA TARVISANA: *la Marche Taruisane*, tota cum primariâ suâ vrbe Taruisio venit in potestatem Venetorum an. 1388. & in fide perstitit etiam post cladem Ripaltinam. Hæc Regio primum Gothis cesserat, vnde expulsi sunt à Longobardis, qui hic Marchionis sedem posuerant; quibus deuietis Imperatoribus Occidentis cessit, & Regibus Italiæ, postea Aæiolino tyranno, postea Ricardo Caminati, inde Carrariensibus, postmodum Scaligeris, à quibus ad Venetos deuoluta est anno supradicto.

DUCATUS FOROIVLIENSIS, vnâ cum MARCHIONATV ISTRIÆ, *le Frioul, ou Friul, & l'Istrie*: Imperatoribus & Regibus Italiæ paruit. Otho III. Imperator dedit Patriarchæ Aquileiensi quid-

quid interiacebat inter fluuios Liuentiam, & Piauam: addidit postea Conradus Imp. vniuersum Ducatum Foroiuliensem, & Marchionatum Istriæ, quorum partes cum iam pridem Veneti decerpissent, & omnia sibi armis vindicarent, Ludouicus Paduanus cum iis transegit 1420. accepitque annuæ pensionis nomine tria millia Ducatorum aureorum, retentis tantum ditionibus Aquileiæ, S. Viti, & S. Danielis. Austriacus tamen in agro Foroiulienfi seruat Comitatum Goritiæ, & multa loca Istriæ.

PATAVINVS AGER: *le Padoian*, ab Imperio deuolutus est ad Actiolum tyrannum, ex eo ad Carrariensem vrbes Capitaneum, postea & Scaligeris Cani, & Mastino, iterum Carrariensibus quorum possessionem non nihil interrompere Duces Mediolanenses, tandem Francisco II. Carrariensi, qui Scaligeros interemerat, à Venetis capto, & supplicio affecto 1403. hic ager factus est Veneti iuris vsque ad annum 1509. cum post Ripaltinam cladem à Maximiliano occupatus est, sed paulò post à Venetis receptus est.

VERONENSIS AGER: *le Veronois*, post Actiolum tyrannum Scaligeris paruit: quorum maxima potentia fuit, nam obtinere Brixiam, Parmam, Lucam, & Opitergium: sed deiecti sunt primò à Ducibus Mediolanensibus, & postea à Carrariensi Francisco II. qui cum fraude Scaligeros oppressisset, vt prædiximus, à Venetis captus Patanum & Veronam perdidit, & hic ager factus est Venetæ ditionis 1403. frustra renitente Duce Mediolanensi: occupatus quoque est à Maximiliano, sed is statim deiectus fuit.

VICENTINVS AGER: *le Vicentin*: Cessit Carrariensibus Patavinis, Scaligeris Veronensibus, Galeatiis Mediolanensibus, ac demum Venetis; non nihil per Maximilianum interruptâ possessione.

BRIXIANVS AGER: *le Bressan*, eiectis Longobardis Francos agnouit dominos, quorum & nomen seruat in regiunculâ quæ *Francia curta* adhuc vocatur. Cum laboraret Brixia factionibus Guelforum & Gibellinorum à Mastino Scaligero occupata est, quo pulso Galeatiis Mediolanensibus paruit, & deinceps variis dominis, donec an. 1426. pertaxa Philippi Mariæ Mediolanensis Ducis acerbiter se dedidit Venetis: post Ripaltinam cladem Ludouico XII. victori cessit, à quo data Maximiliano Imp. postea Carolo Hispaniæ Regi, ac demum Francisco I. Franciæ Regi à quo an. 1517. Venetis restituta est, cum agro suo.

BERGOMENSIS AGER: *le Bergamasque*, post communes illius

Re-

Regionis urbibus vices an. 1262, Philippo Turriano paruit, variòsque vrbs experta dominos etiam vendita est Pandulfo Malatesta 30. aur. mil. erepta est eidem à Philippo Maria Duce Med. 1419. à quo post nouem annos defecit ad Venetos, & post cladem Ripaltinam eisdem erepta, postea restituta est eisdem 1516.

CREMENSIS AGER: *le Crema*que, ditio fuit Ducis Mediolanensis ad annum 1405. quando urbem Cremam Benzonus tyrānus occupauit, cui erepta est à Philippo Maria Mediolanensi 1419. à quo defecit cum aliis urbibus ad Venetos an. 1428. post Ripaltinam cladem malè à Francis accepta, sed reddita Venetis egrogie excultra est.

POLESINVS RODIGIVS: *le Polesin de Ronigo*, pars Romandiolæ, & Ducatus Ferrariensis occupatus est à Venetis sub Hercule I. Duce Ferrariæ circa annum 1500. qui ex fœdere hunc eis agrum relinquere coactus est. Post Ripaltinam cladem sub Lud. XII. Alfonsus Dux hanc partem ditionis suæ recuperauit, sed paulò post Veneti hunc sibi tractum in perpetuum vindicarunt.

N V M. 3. *Quantitas Ditionis Venete.*

LONGITVDO eius maxima procedit ab Addua Fl. paulò postquam exiit ex Lario lacu, *le lac de Come*, circa Olginam in Ducatu Mediolanensi, ad Flumen urbem Croatiae & Fluumium, Istriæ limitem: quæ distantia admota maiori circulo dat circiter 240. millia pass. leucas Nostrates 120. Germanicas 60.

LATITVDO verò procurrit ab oppido *Policellâ* in Polesino Rodigino ad fontes Fl. Anaxi, seu *Piana*, quæ cum duorum sit graduum ferè, dat quoque longitudinis partem dimidiam 120. mil. passuum, 60. Francicas leucas, Germanicas 30.

N V M. 4. *Qualitas Venete Ditionis.*

DVCATVS: *le Dogado*, aëris est saluberrimi licet in paludibus, ob ventos Orientales qui ferè semper isthic regnant. Aquâ caret & vitur tantum importatâ, si vnicum puteum S. Nicolai Ripensis excipias, qui copiosissimas aquas sufficit, etiam totis classibus. Caret frumento, sed piscibus abundat, & eorum copiâ propè ad miraculum.

MARCHIA TARVISANA, pulcherrima regio frumenti, & vini feracissima, vnde & ligna ad naues; ex Belunensi agro & Feltrino ferrum ad arma, & naualia: tota egregiè rigua est.

FOROVLIIENSIS AGER: *le Frioul*, seu *le Friul*, admodum riguus est, frumenti parum fertilis: Moros plurimas alit ad sericum: vinum quoque generosissimum emittit, & omnis generis fructus exquisiti saporis.

ISTRIA cælum habet grauissimum maximè ad oram maritimam, quæ ideo parum culta, licèt multis aucta priuilegiis. Abundat oleo, & vino exquisitissimis: dat quoque ligna ad nauium fabricam: & quia læta hïc pascua carnes sufficere dicitur Venetiis. Hinc quoque salis plurimum Venetiàs deportatur.

POLESINVS RODIGINVS, *le Polesin de Ronigo*: ita dictus est quasi Peninsula: quia vallatur fluuiis Pado, Athesi, Tartaro, & Castagnone. Sabellicus tamen lib. 1. Decadis 4. rerum Venetarum, ait primò dictum *Polynesum* quasi magnam Insulam, & vocem corruptam esse per metathesin in *Polesinum*: omnino ferax, quare *Minor Apulia*, dicitur ob frumentum, & armenta quæ hinc exportantur, vel educuntur. Nobiles Veneti huius tractus agros plurimi faciunt, licèt Padi inundationes nouis subinde aggeribus opponendis magnos sumptus exigant, quos nonnisi ægrè nobiles illi faciunt.

PATAVINVS AGER: *le Padoüan*, quàm sit fertilis docet prouerbum, *Bologna la Grassa, ma Padoüa la pissa*: certè quoad frumentum Venetiàs alere perhibetur. Hinc quoque vini plurimum educitur ex montibus; canabis multum Resp. tollit ad rem nauticam; regio tam rigua est, vt nullus locus à fluuiis & incilibus plus 5. millibus absit. Laudantur quoque balnea Patavina ad multos morbos: vno verbo tam amœna, tam pulchra regio, vt magnam eius partem iam sibi Veneti nobiles compararint, vbi multa palatia, & villas magnificas extruxere.

VICENTINVS AGER, *le Vicentinois*, fructibus potissimùm abundat, & maximè pomis & piris, quare vulgò dicitur, *Hortus Venetus*. Mori hïc quoque plurimæ feliciter crescunt ad sericum. Ferrum quoque sufficit, & argenti nonnihil. Macellum quoque Venetum dicitur ob armenta & pecora, itémque feras, quæ hïc passim capiuntur.

VERONENSIS AGER: *le Veronois*, purissimi aëris est atque subtri-

lissimi. De eius balneis & medicatis aquis dicemus in Admirandis. Eius ager partim sterilis & asper, partim planus & fertilis. Flores & herbas montis Baldi medici faciunt plurimi. Æris quoque aliquid ex eodem monte effoditur. Vini plurimum reddit, frumenti minus, & tantum in aliquâ sui parte. Pascuis quoque latissima hæc regio est, & pisces ei plurimos Benacus lacus suppeditat.

BRIXIANVS AGER: *le Bressan*, temperatissimi aëris est, egregiè riguus & fertilis, quibus accedit incolarum industria & labor: diceres singulos agros totidem hortos esse: nihil hîc incultum: ubique aut vites, aut frumenta, aut lina. Ferrum & æs reddunt eius valles: certè in valle Tropiâ quotidie ferro eruendo, coquendo, purgando 300. homines vacant. Hinc quoque eruuntur alabastrum, iaspis, marmor nigrum, vulgò *le Parangon* exquisitæ nigredinis, & lucidæ: quare speculi vices implet.

BERGOMENSIS AGER: *le Bergamasque*, partim sterilis, partim ferax: deficit hîc frumentum, quam penuriam vino suo redimunt indigenæ. Hinc quoque pecora plurima, & armenta Venetias, & Mediolanum deducuntur. Magni fiunt cotes Bergomates, & molares: eruuntur hinc quoque marmor & ferrum, & hîc feliciùs quàm in vllâ parte Italiæ proueniunt castaneæ.

CREMENSIS AGER: *le Cremasque*, fertilissimus est, & egregiè riguus; quare hinc lina exquisitissima deportantur. Frumento etiam abundat & vino, vitibus ad arbores enitentibus.

NVM. 5. *De Moribus Venetorum.*

AD res gerendas ex consilio nati videntur esse Veneti, ac penè infantes de Rep. differunt quasi omnem ætatem in Senatu contriissent. Ad nauigationes in primis idonei sunt, quare olim mercium Orientalium vni fuerunt arbitri, & iis ad magnam potentiam atque diuitias peruenerunt. Quisquis hîc excellit in arte aliqua diues erit, hîc pictores celeberrimi, & omnis generis experientissimi artifices. Vestium formam sæpe mutarunt tam viri quàm feminae. Hîc sericeæ vestes singulari si vsquam elaborantur artificio. Effunderentur in epularum luxum, nisi leges & censores obfisterent. Ducis mortui funus Senatores in purpureâ veste cohonestât, non in pullâ; quia Resp. innuit se habere plures defuncto pares,

AAaa ij

ac proinde indignum esse, vt publicè dolorem suum profiteatur. Academiae duæ rei equestris Vicentiæ, Academia literarum nobilissima Patauij. Vltionis appetentiores vulgò creduntur Veneti, hoc Itali omnes vitio familiari laborant, sed Vicentini cæteris præcellunt, qui locum dedere Prouerbio de *Assasinis Vicentinis*. Vanissimi audiunt Vicentini, Veronenses, Patauini. Vicentinorum plerique se Comites vocant, Veronenses Marchiones, Paduani Doctores: quare ab ipsis Venetis meritò irridentur. Veronenses nobiles non tantùm monomachiâ, sed etiam aliquando iustis propè præliis lites suas dirimunt. Brixiani artem muniendarum arcium, & cuniculorum egregiè callent, & milites optimi iudicantur à Venetis, stationisque tenacissimi: lingua Bergomatum agrestior, quare in comædiis plerumque adhibetur, & ab *Zanis* qui populorifum eiere volunt.

NVM. 6. De Politia Venetorum.

STATVS Reip. Venetæ videtur esse ex Monarchico, Aristocratico, & Democratico temperatus: Regis saltem simulachrum in Duce seruat, Aristocratia formam exhibent Optimates, Democratiam ex vniuerso ciuium conuentu plures aduocati ad Reip. administrationem.

Dux, vulgò *le Doge*, à Consilio magno selectus, ad totam vitam Regiæ Maiestatis cultum præfert; hic serico semper, & purpurâ vestitus, aureo interdum pallio, capite redimito mitrâ quæ in cornu assurgit, quod insigne eius quoque vxori conceditur. Seder quoque Regis instar in Throno, & famulos habet suos atque Aulicos quos *Donzellos*, hoc est Domicellos vocant. Dum procedit in publicum eum 8. vexilla præcedunt, sex item tubæ argenteæ vlnarum trium inflantur, eique fax & ensis præferuntur. Eius nomine & figurâ omnis moneta percutitur. Omnes eum stantes alloquuntur & aperto capite, omniâque negotia eius nomine expediuntur. Prouidet vt omnes Magistratus fungantur officio suo, sed ne insolescat, & regiam dignitatem affectet, habet sibi adiunctos consiliarios, & nihil solus efficere potest, in consilio nihil amplius potest quàm vnus ex consiliariis. In comitiis consanguineo suo, aut gentili suffragari non potest. Vno verbo omnis ei potestas adempta abutendi dignitate suâ.

SENATVS EX 120. Senatoribus constat, ex iis ordinarij 60. Adiuncti vulgò *della Gionta* totidem; his tamen pari iure adiunguntur Dux, eius Consiliarij sex, Præconsultores, Decemviri, & aliquot alij; sic vt 220. excedant. Hi omnes Reip. administrandæ curam habent; de pace bellòque decernunt, pecunias imperant, & tributa, Legatos ad exteras gentes eligunt, &c.

DECEMVIRI sunt numero 17. adiuncto Duce, & sex Consiliariis eius, ex quibus singulis mensibus tres sorte eliguntur vulgò *Capi de Dieci*, qui ius habent cogendi Decemvirale collegium. Vnà cum Duce omnia quæ spectant ad Remp. administrant: eorum 4. minimùm literarum publicarum autographo subscribere debent, res magni momenti ad Magnum Consilium deferunt; eligunturque magni Consilij suffragiis. Statuunt de factionibus, discordiis, adulteratâ monetâ, pæderastiâ, & atrocioribus criminibus cum summâ potestate.

SENIORVM CONSILIVM, seu PRÆCONSULTORVM constat ex 16. Senatoribus, & in tres ordines distribuitur. *Primus ordo* continet 6. Senatores, vulgò *Sauj Grandi*, hoc est Magni Sapientes qui aliis dignitate, & experienciâ præcellunt. *Secundus* ex 5. vulgò *Sauj di terra ferma*, hoc est Sapientes continentis, & hi maximè curam habent militum qui Reip. stipendiis aluntur. *Tertius ordo*, ex quinque iunioribus, sed cruditis, vulgò *Sauj de gl' Ordini*, qui de rebus maritimis ad Senatû referunt. Iis omnibus adiungitur Princeps, Consiliarij sex, Triumviri quadraginta virûm, & aliquot alij, sic vt conficiant 136. omnes Senatores, & Patricij, & tantùm semestrem magistratum gerunt.

CONSILIVM MAGNUM ex vniuerso Patriciorum conuentu constat qui annum 20. attigerunt, modò probent se susceptos ex legitimo matrimonio per duos testes omni exceptione maiores, & pater aut mater, vel iis vitâ functis proximus consanguineus iuret 20. annum expleuisse, ij omnes eliguntur sorte in festo S. Barbaræ 4. Decemb. quòd si fors eis non fauerit expectant ad annum ætatis 25. Olim numerati sunt 4500. nunc vix 1500. & in rebus alicuius ponderis minimùm 600. debent adesse. Hi omnes ferunt aut abrogant leges, Ducem eligunt, & omnes magistratus vrbanos, & exteros communibus suffragiis.

CANCELLARIVS eligitur ad totam vitam ex municipibus, non ex patriciis, sed suffragiis Magni Consilij. Maximo in honore est,

equeſtri dignitate donatur, & à quouis Patricio ei deceditur loco, præterquam à Procuratoribus D. Marci. Nullum Reip. ſecretum cum latet; magnos redditus accipit ab Ærario, & cum moritur oratione publicâ laudatur, quod Duci tantum inter Patricios conceditur; atque ita Ducem ex populo videtur referre. Ex iisdem municipibus eliguntur quoque ſcribæ, & à ſecretis omnium collegiorum atque conſiliorum, atque ita populus venit in partem adminiſtrationis; ſaltem in ditiffimis ordinis ſui, ſola face populi, quam *plebem* vocant, excluſâ. Inſinitum eſſet recensere Magiſtratus omnes, & Præfectos, quibus illa Reſpublica vitur: dico tantum diuidi in *Urbanos*, & *Exteros*. *Exteri* gubernant vrbes & oppida; & ſunt, vel *Præfecti*, vulgò *Poteſta*, aut *Gubernatores*, aut *Caſtellani*, aut *Proviſores*, vulgò *Proviſedor* aut *Proviſador*, aut Magiſtri *Camere Camerlingo*: aut certè exercitibus, & claſſibus præficiuntur. *Urbani* vel ius dicunt, vel pecunias publicas adminiſtrant, vel commoda Reip. curant, & inter eos eminent

PROCVRATORES S. MARCI, qui ſummâ & perpetuâ Senatorij ordinis dignitate perfruuntur, & ius ſuffragij cum legitimis Senatoribus habent in omnibus comitiis: eliguntur tantum ex iis qui omnibus magiſtratibus ſanctè perfuncti ſunt. Digniori ſemper loco ſedent, & ab omnibus etiam antiquioribus loco eis deceditur. In tres claſſes diuiſi ſunt, & ſingulis claſſibus tres præſunt. *Prime claſſis* Procuratores curant templum Auguſtiſſimum D. Marci: *Secunde claſſis* dicuntur *veteris Procuratorie Adminiſtratores*, & pupillorum omnium & pauperum citra Riuum magnum curam gerunt: *Tertie claſſis* vocantur *noſte Procuratorie Adminiſtratores*, & pupillorum negotia curant vltra Riuum magnum. Singulæ claſſes magnas eleemoſynas distribuunt in pauperes, in captiuos redimendos, & alia eiufcemodi pietatis opera, atque ita politicam adminiſtrationem, quam iuniores exercuere, Religionis operibus ſeniores & emeriti cumulant, conſilio & politicâ planè Chriſtianis.

Vniuerſus autem Status adminiſtratur per Magiſtratus Venetiis à Rep. emiſſos vt præmonuimus: Patauini tamen 5. Vicariatus habent quibus nobiles Patauinos totidem præficiunt: Vicentini vndecim, Veronenſes 21. quos totidem ex Urbanâ Nobilitate adminiſtrant: Bergomates quoque per ſuos nobiles vrbe ſuæ incolunitatem, & quietem curant cum Præfectis quos Veneti miſere. In agro Brixiano ad ripam Salônemſem 36. communi-

tates sibi consilium eligunt quo regantur; vt taceam de Ditionibus extra Italiam sitis, de quibus suo loco egimus.

NVM. 7. De Potentiâ Reipublicæ Venetæ.

VENETORVM potentia iam non leuis erat circa annum 836: quando 60. naues hæc Respublica contra Sarracenos immisit; sed longè potentior sub initium ferè vndecimi sæculi, quando 200. triremes in Turcam arnauit, & Smyrnæ cepit: item & cùm paulò post ad soluendam obsidionem Ioppensem, iterum 200. naues eduxit. Henricus Dandulus Dux Venetiarum cum Balduino, & Francis Constantinopolim cepit circa initium sæculi 13. & exinde Cretam Insulam, & plures alias in Ionio mari & Ægæo sibi Resp. asseruit. Appellat se Dominam Maris; quare & quotannis Dux cum Senatu conscendens Bucentaurum maximam nauim die Ascensionis Christi in mare iacit annulum, quasi sibi sponsam accipiat: quam potestatem aiunt Veneti se accepisse, ab Alexandro III. Pontifice quem Venetiis latitantem contra Friderici Ænobarbi futores defendere, eius filio Othone victo atque capto, quamquam aliqui historiam hanc in dubium reuocent. Cyprum Insulam nobilissimam an 1472. occuparant, sed 1572. perdidere.

Reditus huius Reip. dicitur in præsentia esse 6. Millionum auri, ex quibus pacis tempore duos Milliones seponunt, vnde sibi thesaurum ingentem confecerunt ad difficilia Reip. tempora. Priuati quoque mercatores ditissimi sunt, & ex Syriacâ tantum navigatione, & Alepi mercibus duos auri milliones conficere dicuntur. Ecclesia supra sesquimillionem auri annui reditus percipit.

Supra trecenta hominum millia ad bellum educi posse è terris suis Veneti narrant. Nunc belli tempore 35. millia sub signis habent, pacis verò tempore 9. tantum millia peditum alunt in arcibus atque præsiidiis, ad tutelam littoris ferè duo equitum Dalmararum, & Epirotarum: vrbes munitissimas habent, quibus præcellunt Palma in agro Foroiuliensi, & Corcyra. Olim & 14. turmas equitum alebant nobilium duntaxat, & qui 3. equis militabant; primaria turma ex centum constata erat, cæteræ ex 50. sed militiæ hoc genus iam planè corruptum est.

Cùm res exigit intra dies 12. octoginta triremes instruunt, & facillimè. Certè Mare Superum semper tutum reddunt 40. nauibus

bus; si Ottomanus naualem instruat apparatus, hic numerus duplicatur. Nauale totius orbis pulcherrimum habent, in quo materies 200. triremium, aut nauium, in quo aluntur artifices ingeniosissimi & peritissimi, & omnia seruant ad expeditionem maritimam idonea. Virgente bello hinc educere possunt naues 200. certè anno 1570. instruxere triremes 150 maiores triremes, vulgò *Galées* vndecim, Liburnicam nauem vnam, aut Gaulum maiorem *vn Galion*, & onerarias naues 25.

§. 2. *Descriptio Geographica Veneti Status.*

NVM. 1. *Synopsis Ditionis Venetæ.*

V E- N E- T A D I- T I O	{	ISTRIA: <i>l'Istrie.</i>
		FOROVIOLIENSIS AGER: <i>le Frioul, ou Friul.</i>
		ANTIQUA TERR. CADORINVM: <i>le Cadurin.</i>
		MAR- Episc. BELLVNENSIS: <i>le Bellunois.</i>
		CHIA Episc. FELTRENSIS: <i>le Feltrin.</i>
TARVI- SINA	{	Territ. TARVISINVM: <i>le Tarvisan.</i>
		DVCATVS VENETVS: <i>le Dogado, ou Duché.</i>
	{	POLESINVM RHODIGINVM: <i>le Polesin de Rouigo.</i>
V E N E T A D I T I O L O N G O- B A R D I- C A.	{	Territorium PADVANVM: <i>le Padoian.</i>
		Territ. VERONENSE: <i>le Veronois.</i>
		Territ. VICENTINVM: <i>le Vicentin.</i>
		Territ. BRIXIANVM: <i>le Bressan.</i>
		Territ. CREMENSE: <i>le Cremasque.</i>
	{	Territ. BERGOMENSE: <i>le Bergamasque.</i>

NVM. 2. *De Istria, l'Istrie.*

PETRVS Coppus in suâ Istriae Chorographiâ terminos eius assignat Timauum Fl. *Timauo* ab Occidente; à Septentrione montes, vulgò *Monti della Venna*, seu *Vena*, & inde lineam excurrentem ad urbem & fluium *Fiume*, vbi iam Italiae limes.

Y R- CAPVT ISTRIÆ: *Capo d'Istria*, seu *Cauo*, & *Cao*, Germanis *Gafers*, Slaus *Copra*, sic dicta quia in capite seu initio huius regionis sita, olim *Iustinopolis*, & *Ægis*:
in